

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

122 c 17

~~167 e 17~~

~~167 e 19~~

Presented to

the

by

C. Gordon Esq

1880. Ch. Ch.

KRIJGSBEDRIJVEN

EN EENIGE

LEVENSBERIGTEN

DER

NEDERLANDSCHE KRIJGSHELDEN

JONKHEEREN JOHAN, PAULUS EN MARCELLUS BACX.

DOOR

C. P. F. G. VAN EMDE,

Luitenant Kolonel, Ridder der Orde van de Eikenkroon, Lid van het Historisch Genootschap te Utrecht, en van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant.

(Overgedrukt uit de *Kronijk* van het Historisch Genootschap te Utrecht, XV. Jaarg. 1859.)

UTRECHT,
KEMINK EN ZOON,
1859.

LIBRARY OF THE TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
28 FEB. 1929
OF OXFORD

VOORWOORD.

Mogten wij reeds meermalen betreurd hebben, dat de geschiedenis dikwerf de nagedachtenis van menig groot man te kort doet, door hem óf geheel vergeten, óf slechts ter loops aangehaald te hebben, nimmer gevoelden wij in die hooge mate het onaangename en betreurenswaardige daarvan, als met betrekking tot de gebroeders Jonkheeren Johan, Paulus en Marcellus Bacx!

Nimmer, of althans hoogst zelden, heeft welligt eenig krijgsman door moed, beleid, ijver voor de goede zaak, geldelijke opofferingen, enz. het vaderland zóó zeer aan zich verpligt, als zulks (vooral wat de twee laatstgenoemden betreft) met dit drietal broederen het geval was. En daarentegen zijn ook zelden groote mannen door de geschiedenis en het nageslacht meer veronachtzaamd dan zij!

Als een gering blijk daarvan willen wij hier slechts aanhalen, dat zij zóó weinig bekend zijn, dat het Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant zich, in het jaar 1847, genoopt gevoelde, eene prijsvraag uit te schrijven, welke echter onbeantwoord is gebleven, betrekkelijk de krijgsbedrijven

van de Bosschenaars (?) Johan, Paulus en Marcellus Bacx, gedurende den tachtigjarigen oorlog, benevens hunne levensgeschiedenis; terwijl Kok, in zijn *Vaderlandsch Woordenboek*, van Paulus en Marcellus sprekende, ten slotte zegt, dat er ook nog een Johan Bacx heeft bestaan; doch, dat hij bekent niet te weten, wie hij geweest is, maar in het denkbeeld verkeert, dat het *een zoon* van een van deze twee was!

Ja, wat meer is, de onwetendheid omtrent hunnen afkomst gaat zóó ver, dat het, als 't ware, op den huidigen dag voor velen nog een raadsel is, uit welk oord der wereld zij herkomstig waren; zoo dat men zelfs tegen ons heeft willen beweren, dat zij van een geslacht uit Zweedsch Pommeren afstamden.

Wel is waar worden door sommige geschiedschrijvers, (bij den eenen meer, bij den anderen minder), eenige hunner krijgsbedrijven aangehaald, en bestaat er een werkje, getiteld: »*Historisch verhael inhoudende sekere Notabele exploiten van Oorloge in de Nederlanden, sedert het oprechten van de Companien der Heeren Gouverneurs ende Ritmeesteren Paulus ende Marcellus Bacx, beschreven door Jacobum Baselium*", te Breda, bij Schilders, in 1615, uitgegeven; doch het is zeer onvolmaakt en hoogst zeldzaam; terwijl het, evenmin als ergens, iets genealogisch bevat.

Als autographenliefhebber, en in het bezit van enkele autographen onzer helden zijnde, gevoelden wij ons, sedert eenen geruimen tijd gedrongen, alles na te vorschen, wat slechts eenigzins de drie gebroeders betreft; en, vervoerd van bewondering over de steeds door hen aan den dag gelegde dapperheid, en, zoo als da Costa het teregt uitdrukt, hunne fabelachtige stoutheid, waagden wij het, — zooveel mogelijk — daar-

van een geheel zamen te stellen; terwijl de oneindige door ons daartoe aangewende pogingen ons reden geven te betwijfelen, of er iets meer van deze dappere krijgslieden, als bewezen, zoude kunnen aangegeven worden.

Wij moeten bekennen, dat wij hunne wapenfeiten opgesmukt, en in breedvoeriger trekken hadden kunnen vermelden; doch, aangezien wij alsdan, wat het laatste betreft, in meer bijzonderheden van de krijgsgeschiedenis, enz. van dien tijd hadden moeten treden, zoo heeft de overtuiging, dat zulks boven onze krachten zoude gaan, ons daarvan teruggehouden, en ons doen bepalen, dezelve in de hierna vermelde trekken aan te geven; en daardoor een paar krijgslieden nader te doen kennen, die men, zonder schroomen, de Baijards van hunnen tijd mag noemen.

Was het ons moeijelijk, hunne krijgsbedrijven op te geven, oneindig moeijelijker, zoo niet onmogelijk was het ons, het overige hunner levensgeschiedenis te beschrijven, en dus ook, het door ons te zamen gebragte, in een behoorlijk zamenhangend geheel voor te dragen; aangezien dienaangaande weinig of geene bescheiden schijnen te bestaan.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat wij ons geenszins vleijen, de bestaande leemten door de volgende mededeelingen te hebben aangevuld; doch wij koesteren evenwel de hoop, dat dit opstel, hoe onvolmaakt dan ook, door de liefhebbers der Nederlandsche Krijgsgeschiedenis, met eenig welgevallen zal gelezen worden.

Mogten wij ons nu daarin niet vergissen, dan zullen wij ons voor onze moeite ruimschoots beloond achten.

Ontzachlijk driemanschap van Bacxen, gaadloos groot,
En fabelachtig stout!

DA COSTA, *De slag bij Nieuwpoort*, bladz. 17.

De grootste ruiterkapiteinen die Nederland ooit heeft voortgebragt.

BOSSCHA, *Neerlands heldendaden te land.*

Alhoewel het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, in zijne voormelde prijsvraag, onze helden bepaaldelijk als *Bosschenaars* heeft opgegeven, vermeenen wij echter, te mogen veronderstellen, dat zulks *alstoen* niet alleen nog geenszins als bewezen mogt worden aangenomen, maar dat zulks — zelfs op dit oogenblik — niet *werkelijk* te bewijzen is.

Intusschen zullen wij overgaan, de geschiedenis van onze krijgshelden aan te vangen, door te trachten, zoo na mogelijk, tot dit bewijs te komen; niet twijfelende, of het volgende zal voldoende zijn, om bepaaldelijk te kunnen aannemen, dat zij te 's Hertogenbosch geboren — en van een adelijk Noord-Brabantsch geslacht afkomstig waren.

In het laatst der 15e, en in het begin der 16e eeuw, leefde te 's Hertogenbosch, zekere Jonkheer Johan Bacx van Schoonvorst, ridder van de Kapel van St. Joris, die van 1494—1498 Burgemeester dier stad was [1]); en bij wien, in den jare 1511,

1) Oudenhoven, *Beschrijving van 's Hertogenbosch*, bladz. 81.

de landvoogdes Margaretha van Oostenrijk, bij gelegenheid dat zij die stad kwam bezoeken, haren intrek nam [1]).

Deze Johan Bacx was mede Heer van Rosmalen, hetwelk hij in 1505 gekocht had [2]), en stichte aldaar, in dat zelfde jaar, het klooster van St. Annaburg, waarvan zijne zuster de eerste priorin was [3]); terwijl hij, mede in 1505, de heerlijkheid Boxtel gekocht had [4]); en Laeghschout van 's Hertogenbosch was, toen hij den 4^{en} Januarij 1529 overleed [5]).

In het jaar 1568 woonde mede te 's Hertogenbosch, in de Verwerstraat, en later (1577) in de Postelstraat, Jonkheer Jacob Bacx; die toen Raad en Ontvanger der Beden van Brabant [6]) en, in 1587, Rentmeester in het kwartier van 's Hertogenbosch was [7]).

En daar nu, volgens van Meteren [8]), de Jonkheeren Paulus en Marcellus Bacx in 's Hertogenbosch het eerste levenslicht zagen, vermeenen wij, ten gevolge van dit een en ander, te mogen aannemen, dat de voornoemde Jonkheer *Johan* de grootvader, en Jonkheer *Jacob* de vader van onze helden geweest zijn.

Jonkheer Johan Bacx (dien Kok zegt niet te kennen!!) was de oudste der drie broeders, die de Nederlandsche ruiterij tot een sieraad verstrekten; hij was gehuwd met *Maria*, dochter van Albert van Huchtenbroek [9]), en eenige zuster van Jonkheer

1) Van Heurn, *Beschrijving van 's Hertogenbosch*, 1e deel, bl. 420.

2) Oudenhoven, ut supra, 2e editie, 1670, bladz. 87, en Coppens, *Beschrijving van het Bisdom van 's Bosch*, 2e afd., 3e deel, bladz. 298.

3) Coppens, ut supra, bladz. 299. Oudenhoven, ut supra, 2e gedeelte, bladz. 96, en Bor, *Gelegenheid van 's Hertogenbosch*, bladz. 17.

4) Oudenhoven, ut supra, bladz. 87.

5) Ibidem, bladz. 57.

6) Oudenhoven, ut supra, bladz. 147 en 151, en Bor, ut supra, bladz. 87.

7) van Heurn, ut supra, 2e deel, bladz. 181.

8) Uitgave in folio, bladz. 292, en in 8° 5e deel, bladz. 219.

9) Buchel, *Genealogien*.

Jan van Huchtenbroek, die kornet bij Paulus Bacx, en, in 1597, Burgemeester van Utrecht, doch later weder Ritmeester was [1]). Hij sneuvelde in het beleg van Ostende, den 30en September 1601 [2]).

Deze Maria van Huchtenbroek was *eene der schoonste Jofvrouwen* van het Landt [3]). Zij overleed vóór haren echtgenoot, en werd te IJsselstein begraven [4]).

Johan Bacx werd, in het jaar 1578, door Prins Willem I, tot Gouverneur van Heusden aangesteld, en schijnt tot in het jaar 1584 in die betrekking gebleven te zijn [5]).

In dat zelfde jaar was hij bij de plegtige begrafenis van gemelden vorst, te Delft, tegenwoordig, en geleidde hij daarbij het achtste paard, behangen met de banieren en de wapens van Oranje [6]).

In de maand Junij van het jaar 1586 was hij lid van den krijgsraad, die den ongelukkigen Heer van Hemert ter dood veroordeelde [7]).

In het jaar 1587 was hij Gouverneur van Muiden, en behield deze plaats voor Leicester [8]), en in 1592 werd hij, met zijn' kornet, tot versterking van het leger der Staten, aangenomen [9]); terwijl wij hem voor het laatst vermeld gevonden hebben in het jaar 1600, bij den slag van Nieuwpoort, bij

1) Bor, *Nederl. Oorlogen*, 25e en 34e boek, bladz. 22 en 50.

2) Van Meteren, bladz. 469.

3) Fleming, *Belegering van Ostende.*

4) Bor, *Nederl. Historie*, 3e deel, bladz. 339.

5) Oudenhoven, *Beschrijving van Heusden.*

6) Bor, ut supra, bladz. 57, en van Meteren, bladz. 230.

7) Lubbert Torck, Heer van Hemert, wegens het overgeven der vesting Grave, te Utrecht onthoofd, op den 28en Junij 1586. Van Meteren, bladz. 250. Bor, 21e boek, bladz. 25. Hooft, *Nederl. Historie*, 24e boek, bladz. 156.

8) Wagenaar, *Vaderl. Geschiedenis*, 8e deel, bladz. 205. Bor, 22e boek, bladz. 29. Hooft, 25e boek, bladz. 232.

9) Van Meteren, bladz. 22.

welke gelegenheid hij het bevel over een gedeelte der ruyterij van het leger voerde, en met zijnen broeder Marcellus, de Spaansche ruiterij, tot binnen de stad, op de vlugt dreef [1]).

Ook wordt nog in dat zelfde jaar van hem gesproken, als *den Kolonel* Bacx [2]).

Meer dan het hier voren medegedeelde, is het ons niet mogen gelukken, van Johan Bacx vermeld te vinden. Doch, hoe weinig ook, zoo zal het toch voldoende zijn, om te bewijzen, dat hij tot die personen behoorde, die in den tachtigjarigen oorlog onderscheidene hooge betrekkingen vervulden; en, dat hij bij den grooten Zwijger in hoog aanzien schijnt gestaan te hebben.

Hoe eervol echter ook Jonkheer Johan Bacx moge voorkomen, zoo kan hij echter met zijne broeders niet vergeleken worden; en wij vinden ons dan ook in staat gesteld, van hen een breedvoeriger en roemvoller tafereel op te hangen.

Alvorens echter daartoe over te gaan, zullen wij onze lezers mededeelen, dat Jonkheer Paulus Bacx de tweede broeder van ons heldendriemanschap was, en hij zich in het jaar 1588 in het huwelijk had begeven, met Mejufvrouw Elisabeth Versims, bij welke hij onderscheidene kinderen verwekte [3]); terwijl Jonkheer Marcellus Bacx, op den 21^{en} Augustus 1607, te Bergen op Zoom huwde, met Mejufvrouw Anna Maria Berck, uit het oud en aanzienlijk — doch thans uitgestorven geslacht van dien naam te Utrecht [4]); en hij daarbij vier kinderen naliet [5]); dat zij weduwe geworden zijnde, een tweede huwelijk aanging met Willem van Levin, genaamd Famars, kolonel van een regiment Walen, in dienst der Vereenigde Staten, en gesneuveld

1) Van Meteren, ut supra, bladz. 452—453.

2) J. Baselius, *Historisch Verhael*, enz. voormeld.

3) Extract-doopboek van Bergen op Zoom, van het jaar 1589—1605.

4) Ferwerda, *Genealogien*, en *Huwelijksregister van Utrecht*, van het jaar 1607.

5) Extract-doopboek, ut supra.

bij het beleg van 's Hertogenbosch, in 1629. Zij overwon bij hem nog één zoon en drie dochters; waarvan eene, genaamd Bergina, met Carolus van Manmaker, Heer van Hoffwegen, Kommandeur en Sergeant-Majoor van Bergen op Zoom huwde [1]).

Aangezien de H. M. Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Provinciën, in hunne vergadering van den 26^{en} Julij 1581, overeengekomen waren en bepaald hadden, niet alleen eenen defensieven — maar ook eenen offensieven oorlog te voeren, tegen den Koning van Spanje, die, *ipso jure*, van de erfenis dier landen vervallen geacht was, zoo deden zich, ten gevolge daarvan, terstond vele moedige landzaten op, die den Staten hunne hulp aanboden, ten einde deze landen van het juk der Spaansche dwingelandij te helpen bevrijden.

Onderscheidene Edelen en andere lieden van middelen, dienden dan ook, geheel uit liefde voor het vaderland, op eigen kosten.

Onder deze bevond zich het edele broederpaar Jonkheeren Paulus en Marcellus Bacx; die bereids, sedert het jaar 1576, onder den Heer van Immerzeel, op gezegde wijze, de wapenen tot verdediging des Vaderlands gedragen hadden [2]); tot dat eindelijk, in het jaar 1581, Marcellus commissie of volmagt van den Hertog van Alençon verkreeg, om eene kompagnie ruiterij tot de dienst van den lande op te rigten.

Marcellus gaf echter, uit bijzondere genegenheid voor zijnen ouderen broeder Paulus, aan dezen het bevel van de kompagnie over; zich vergenoegende, dat hij met hem het beleid over haar zoude hebben.

Na deze transactie reist de Ritmeester Paulus Bacx naar Gent, alwaar zich, sedert eenigen tijd, de voornoemde Hertog, alsmede de Prins van Oranje bevonden; ten einde van deze de toestemming te erlangen, zich te Bergen op Zoom te mogen

1) Le Carpentier, *Histoire de Cambrai et du Cambrésis*, bladz. 731.

2) Baselius, voormeld. Kok, *Vaderl. Woordenboek*. Bor, enz.

vestigen; als zijnde deze plaats, naar zijn oordeel, het meest geschikt tot het bereiken van zijn doel.

Marcellus hield zich intusschen onledig met de bedoelde kompagnie op te rigten, en had nog slechts *zestien* paarden bijëen, toen hij vernam dat de Graaf van Hohenlohe, met eenige ruiterij en voetvolk, naar Lochem trok, ten einde deze stad, welke door Verdugo belegerd werd, voor de tweede maal te ontzetten; hij besloot onmiddelijk, met zijne zestien ruiters, genoemden Graaf te volgen.

Het ontzet gelukte, doch het werd weldra door een groot ongeluk gevolgd. Hohenlohe bemerkende dat de vijand, na het ontzet, zich voortdurend op de — in de omstreken der stad gelegene — hoogte ophield, ten einde geen gevaar te loopen door de Nederlandsche ruiterij aangevallen te worden, en dat hij zijne hutten, bagage, enz. welke zich in eene nabij gelegene vallei bevonden, verlaten had, vond goed eene hoeveelheid krijgslieden, door eene aldaar gelegene rivier gedekt, af te zenden, om deze hutten te plunderen en daarna te verbranden.

Verdugo, dit voornemen bemerkende, en de uitvoering daarvan, zoo spoedig mogelijk willende voorkomen, bragt zijne krijgsmagt onder de wapenen, en kwam, in volle slagorde, in de vlakte.

De oversten IJsselstein, Chastelet en meer anderen, stelden zich aan het hoofd der geheele ruiterij, welke de Graaf onder zijne bevelen had, tegen de vijandelijke troepen over; met het voornemen, om hen aan te vallen en te chargeren.

Dit stout en ondoordacht besluit, geheel en al zonder last of toestemming van de daar toe bevoegde autoriteit genomen, werd, in weerwil het — uit hoofde van het volslagen gemis van voetvolk — eene slechte uitkomst beloofde, ten uitvoer gebragt; met dát ongelukkig gevolg echter, dat eenige der hoofdaanvoerders, benevens vele andere officieren en manschappen, sneuvelden.

Marcellus Bacx voegde zich echter, met zijne zestien ruiters, bij de ruiterij van Brabant, doodde met zijne spies verscheidene musquetiers des vijands, en drong in de vervoering van

zijnen moed, en in het stellig vertrouwen door de zijnen gevolgd te worden, door den vijand heen; met het doel, hem in verwarring te brengen. Doch, helaas, hij bevond zich alléén, en had, even als zijn moedig ros, veel te lijden gehad!

Niet alleen dat hij zijnen helm, enz. verloren had, en dat zijn zwaard niet meer te gebruiken was, maar hij had bovendien, eene wond bekomen, door eene spies, waarvan hem een stuk, ter lengte van een voet, in de dij was blijven zitten; terwijl zijn paard mede zeer gekwetst werd door eene spies die zoodanig in de lengte van den hals stak, dat het dier zich niet keeren konde [1]).

Marcellus Bacx alzoo, even als zijn paard, zeer zwaar gekwetst, geheel alléén, door eenen overmagtigen vijand omcingeld, en van alle hoop op ontzet beroofd, verloor echter den moed niet; maar nam, integendeel, een kort en moedig besluit. Hij trok het stuk hout uit zijne wond, en de spies uit den hals van zijn paard, en bood aan eenen hem aanvallenden ruiter zulk eenen geduchten wederstand, dat deze zich gelukkig achtte, van hem ontslagen te zijn; terwijl hij aan eenen lanssteek van eenen tweeden ruiter ontkwam, door zijn paard ter zijde uit te werpen; waardoor niet hij — maar het dier den steek ontving. Een derde, die ook met hem slaags geraakte, was niet gelukkiger en liet hem eveneens varen!

Na al deze gevaren ontgaan — en geheel tot zich zelf gekomen te zijn, zag hij, dat hij zich in de nabijheid van Borculo, ver van de zijnen verwijderd — en van ieder verlaten bevond. Geen kans ziende, weder bij de zijnen te geraken, op eene andere wijze dan door op nieuw door den vijand heen te slaan, verzon hij den krijgslist, om zich als tot de hunnen behoorende voor te doen; achter door de vijandelijke ruiterij heen te rijden, onder het geroep van »Victorie, Victorie", en op deze wijze naar Lochem te komen. Dit stout besluit gelukte

1) Baselius, ut supra. Kok, *Vaderl. Woordenboek.*

dan ook zóó volkomen, dat hij, overigens zonder het minste letsel, bij de zijnen aankwam [1]).

Hij begaf zich daarop naar Deventer, ten einde zich van zijne wond te doen genezen; en vertrok daarna naar Bergen op Zoom, alwaar hij zijnen broeder Paulus vond; die intusschen de voren genoemde toestemming verkregen had [2]).

Beide broeders beijverden zich alstoen hunne kompagnie voltallig te maken; en bereikten dan ook daarin reeds spoedig hun doel; terwijl zij met haar den Lande zeer vele diensten bewezen, en in hunne verschillende togten, als anderzins, veel eer en roem behaalden; zoo als wij verder zien zullen.

Merkwaardig is hetgeen reeds korten tijd daarna plaats had, bijna voor de poorten van Steenbergen, destijds eene heerlijkheid aan de Baander-Heeren van Breda behoorende, en ongeveer twee uren van Bergen op Zoom gelegen.

Zij was kort te voren door den Overste Stemborn, behoorende tot het legerkorps van Haultepenne, ingenomen, aan wien het gouvernement over het garnizoen dezer sterkte werd opgedragen.

Dit garnizoen had de gewoonte, de ruiterij van Bergen op Zoom telkens te verontrusten, wanneer deze eene verkenning, als anderszins, ten uitvoer bragt.

De Bacxen, achtende dat hun moed en pligt vereischten, zulks dat garnizoen betaald te zetten, vormden het plan, het op de eene of andere wijze gevangen te nemen; en oordeelden, dat dit het best door eene hinderlaag zoude kunnen geschieden. Zij verlieten dus met hunne kompagnie, vergezeld van eenig voetvolk, de vesting Bergen op Zoom, marcheerden tot op eenen kleinen afstand van Steenbergen, legden zich met de bij hen zijnde troepen op eene daartoe zeer geschikte plaats, *en embuscade*, en zonden, ten einde beter hun doel te kunnen

1) Baselius, ut supra.

2) Ibidem.

bereiken, eenige ruiters af, om net vee uit de bij de stad gelegene weide te jagen.

De Gouverneur Stemborn zulks gewaar wordende, deed dadelijk, met het grootste gedeelte der bezetting, bestaande uit vier kompagnien, eenen uitval; met het doel, het vee terug te halen. Hij ging echter daarbij zoo roekeloos en onbedacht te werk, dat hij de ruiters der Bacxen tot aan de embuscade vervolgde.

De Bacxen debusqueerden daarop onmiddellijk, en vielen den vijand zóó dapper aan, dat de Gouverneur Stemborn, met al de zijnen, in een oogenblik in verwarring geraakte; terwijl hij zich, met een groot gedeelte der zijnen, in eenen ouden toren, nabij de stad gelegen, zocht te redden.

Aangezien hij zich echter aldaar niet veilig achtte, koos hij wederom het hazenpad, en geraakte eindelijk, door slooten en grachten badende, in de stad terug.

Marcellus Bacx, die middelerwijl voorbij gemelden toren was gereden en van uit denzelve eene wond aan het been bekomen had, stelde zich, met eenige ruiters, tusschen den toren en de stad; ten einde te beletten, dat iemand ontvlugtte, en tevens om zijnen broeder Paulus af te wachten. Deze kwam dan ook weldra met de overige ruiters opzetten, en deed onmiddellijk eenen aanval op den toren; sprong van zijn paard en begaf zich het eerst in denzelve, midden onder de vijanden.

Zijne onderhebbenden dit voorbeeld ziende, volgden hem met zulk eene dapperheid en zulk eenen geestdrift, dat hij onder de voeten van zijn eigen volk geraakte.

De vijand over dit dapper gedrag verbaasd en ontmoedigd, riep om genade! De omstandigheden echter niet toelatende, zoo spoedig de noodige orde daar te stellen, bleven er ongeveer 50 dooden.

Het voetvolk, in een ander gedeelte *en embuscade* liggende, en niet de vereischte oplettendheid in acht genomen hebbende, was oorzaak, dat men niet meer dan 100 gevangenen maakte;

waaronder zich de Kapitein Paulo Boboca en onderscheidene andere Officieren bevonden [1]).

Weinig tijds daarna oordeelde de Maarschalk de Biron, die met zijn leger bij Roosendaal lag, en genoodzaakt was het eene andere stelling te doen aannemen, dat de omstreken van Steenbergen daartoe zeer geschikt waren; en deed alzoo het leger derwaarts oprukken.

Bij die stad aankomende, doet hij door de Fransche en de Zwitsersche afdeelingen, alsmede door de ruiterij, aldaar eene behoorlijke stelling nemen; doch legert hij de Engelsche troepen op een uur afstand van dáár, op den dijk die naar het kasteel leidde; en voegt hun twee kompagniën ruiterij toe; over ééne van welke Paulus Bacx het bevel voerde.

De Maarschalk, tijding bekomen hebbende, dat de Hertog van Parma hem achtervolgde, gaf terstond last, zich tot tegenweer gereed te maken; en stelde daartoe zijn geheele leger in slagorde, in de nabijheid van Steenbergen; terwijl de Engelsche troepen zulks insgelijks deden, ter plaatse waar zij zich bevonden.

Deze werden aldra door de vijandelijke ruiterij van de voorhoede aangevallen; en na met hen gedurende een uur geschermutseld te hebben, kwam ook het gros van het vijandelijk leger, geheel uit Spanjaarden bestaande, opdagen; hetwelk sterk doormarcheerde, en zich in twee korpsen verdeelde.

De eerste dezer leger-afdeelingen, onder bevel van Don Sanchio de Lieva, trok regt op de Engelsche troepen aan; doch bemerkende, dat hij, uit hoofde van eenige aldaar aangelegde kleine verschansingen, op die wijze zijn doel niet zoude kunnen bereiken, gaf last aan de tweede afdeeling, om regtsaf, door de grachten heen, het veld door te trekken, en zóó de Engelschen in hunne flank aan te vallen; waardoor deze

1) Baselius, ut supra.

aan het wankelen gebragt werden; terwijl de Maarschalk hun zonder hulp of bijstand liet!

De vijandelijke ruiterij, ongeveer 600 man sterk, dit ziende, en zich — als 't ware — reeds van de overwinning verzekerd achtende, rende op de Engelschen in, en joeg ook de gebroeders Bacx, die zich op dat oogenblik dáár ter plaatse bevonden, tot aan zekeren dwarsdijk terug.

De Bacxen, aldaar eenigen van hunne ruiterij vindende, (welke trouwens ook reeds begon te wankelen) namen echter het besluit, het hoofd te bieden, en onmiddelijk die 600 vijandelijke ruiters aan te vallen; hetwelk dan ook met zulk eene kracht en vastberadenheid geschiedde, dat zij zelfs het geheele vijandelijke leger in wanorde — en den Hertog van Parma aan het wijken bragten.

Camillo del Monte, een oud en ervaren krijgsman, de geringe sterkte der troepen van de Bacxen ontwarende, was de eerste die zijne onderhebbenden — en daardoor ook de overigen — tot staan bragt.

De Spanjaarden vielen daarop weder de kleine magt der Bacxen aan, en sloegen haar op nieuw, tot aan bedoelden dwarsdijk terug; alwaar, even te voren, ook de Heer de la Noue en de Kolonel La Mort, met eenige troepen, waren aangekomen.

De Bacxen, alzoo met deze troepen vereenigd, waren oorzaak, dat althans het grootste gedeelte der Engelschen niet in 's vijands handen viel; en dat, in het algemeen, de troepen van den Maarschalk de Biron gered — en weder met het noodige vertrouwen bezield werden [1]).

Ongeveer eene maand voor de overgave van Antwerpen aan den Hertog van Parma, had er eene merkwaardige ontmoeting plaats, tusschen den Markies del Guasto en de beide Bacxen, benevens eenige ruiters; te zamen 120 paarden sterk.

1) Baselius, ut supra; Kok, *Vaderlandsch Woordenboek.*

De vijand, namelijk, had gewoonlijk drie kompagnien ruiters uit het leger voor Antwerpen, te Stabroek gedetacheerd. De Bacxen waren dien ten gevolge met eenige Officieren overeengekomen, die kompagniën eene hinderlaag te leggen, op de hoogte van den Zwarten Duin, en te trachten haar gevangen te nemen.

Zij verlieten alzoo Bergen op Zoom; en, ten einde hun doel te beter te bereiken, zonden zij Jonkheer Jan van Huchtenbroek, een moedig edelman (reeds vroeger gemeld) met 30 ruiters vooruit; met last, de Spanjaarden uit hun leger te lokken, en, in geval hij ontdekt mogt worden, zijnen weg iets hooger op naar Bergen op Zoom terug te nemen.

Van Huchtenbroek, allengskens het dorp Stabroek naderende, ontmoette, in de nabijheid van hetzelve, eenige Duitsche soldaten, die bezig waren, hout te hakken, en die allen door hem afgemaakt werden. Verder doorrijdende, ontwaarde hij den Markies del Guasto, met 13 kornetten ruiterij, die, het platte land in de omstreken van Mechelen afgeloopen hebbende, naar de zijde van Bergen op Zoom trokken; met het doel, de ruiterij dezer vesting tot een gevecht uit te lokken. De ontmoeting der ruiterij van Van Huchtenbroek belette hen echter, hun voornemen te volbrengen; doch zij vielen zijne kleine troep met zoo veel woede aan, dat Van Huchtenbroek genoodzaakt werd, langs den zelfden weg dien hij gekomen was, terug te keeren.

Marcellus Bacx was intusschen reeds vroeger op eenen lagen duin gaan liggen; al zijne aandacht vestigende op den weg, langs welken Van Huchtenbroek zoude moeten terugkeeren. Op het onverwachtst, echter een groot gedruisch achter zich hoorende, zag hij om, en ontdekte dat Van Huchtenbroek, met zijne ruiters langs de hinderlaag reed! Tengevolge hiervan snelde hij onmiddelijk naar zijn paard; doch alvorens hij het bestegen had, waren ook reeds vele Spanjaarden de hinderlaag voorbij getrokken. Hij aarzelde toen geen oogenblik langer, debusqueerde met de zijnen, en viel, door die van Van Huchtenbroek bijgestaan, de vijandelijke troepen met zulk een

gelukkig gevolg aan, dat de meesten gevangen of gedood werden. De Kornet Galoupe, die hierbij de kompagnie van Camillo del Monte aanvoerde, werd door eenen lanssteek van Marcellus Bacx ter neer geveld.

Intusschen was de troep van de Bacxen hierdoor tot op 20 ruiters verminderd; toen zij, na een half uur door gereden te hebben, den Markies del Guasto, met 200 ruiters, ontmoetten.

Tegen zulk eene magt niet bestand zijnde, had Paulus Bacx het ongeluk, gevangen te raken. Marcellus geen kans ziende, zijnen broeder te ontzetten, was dus op middelen bedacht, zich zelf te redden; doch vruchteloos! Zijn paard, nog jong en zeer afgemat zijnde, begaf hem; en was alzoo oorzaak, dat ook hij gevangen geraakte.

Deze gevangenneming gelukte evenwel zoo spoedig en gemakkelijk nog niet, dan men welligt verwachten zoude; en droeg zich volgender wijze toe: Marcellus Bacx had bereids een groot eind wegs afgelegd, en vermeende, dat hij reeds geheel aan het oog des vijands ontgaan was, toen hij, toevallig omziende, ontwaarde, dat een Italiaansch ruiter van de kompagnie van Camillo del Monte hem vervolgde. Deze, tot Bacx genaderd zijnde, riep hem toe, »geef u gevangen"; doch bekwam tot antwoord, »geef *gij* u zelf gevangen"; echter wel overtuigd zijnde, dat hij, uit hoofde der afgematheid van zijn paard, tot geene verdediging — veel minder tot vervolging van zijne tegenpartij in staat was.

Na nu nog eenige oogenblikken over deze *al* of *niet* overgave getwist te hebben, zeide eindelijk de Italiaan, die op den fluwelen — met zilver geborduurden rok van Bacx verlekkerd scheen, »geef u gevangen, of ik zal hulp halen"? Hierop geen ander antwoord bekomende, dan, »ik zal zien wat gij doen zult", zoo reed de Italiaan werkelijk naar de zijnen; die echter reeds verre verwijderd waren.

Indien nu het paard van Bacx nog in slechts eenigzins bekwamen staat geweest ware, dan had hij tijd genoeg gehad, zich te redden; doch dit was, helaas, het geval niet! De Italiaan

kwam werkelijk, van eenen Spaanschen ruiter vergezeld, terug, en riep hem op nieuw toe, dat hij zich zoude overgeven.

Alhoewel Bacx hierop weinig antwoord gaf, begreep hij toch, dat het in den toestand waarin hij zich bevond, onmogelijk was, vrij te komen; hij besloot dus, hun een losgeld aan te bieden. De koop werd voor 600 Carolus gulden gesloten; met de belofte, dat deze som zoude bezorgd worden, dáár waar de beide ruiters zouden bepalen.

Bacx op deze voorwaarde de wapenen overgegeven hebbende, en alzoo vermeenende van hen af te komen, vond zich hierin echter grootelijks bedrogen; dewijl de beide ruiters hun woord niet hielden, maar hem gevangen namen, en bij den Markies del Guasto bragten; alwaar zich zijn broeder Paulus, die aan de hand gekwetst was, ook reeds bevond.

De beide broeders werden van dáár naar Beveren vervoerd; alwaar men *haer dede allerhande traktement;* terwijl zij eenigen tijd daarna tegen Alexander van Veelen en Castellanin, (twee Spaansche bevelhebbers) uitgewisseld werden [1]).

Aangezien, na de reductie van Antwerpen, de duurte van het koorn tot eene ontzettende hoogte in die stad gestegen was, waren sommige ingezetenen op het denkbeeld gekomen, op hoop van buitengewone winst, eene groote hoeveelheid rogge, enz. in het kwartier van 's Hertogenbosch op te koopen; en, door eene behoorlijke dekking van gewapende troepen, naar Antwerpen te doen vervoeren.

Deze expeditie had werkelijk op den 27^{en} Mei 1586 plaats. Maar de Bacxen van dit voornemen verwittigd zijnde, zonden eenige ruiters uit, om te vernemen, wanneer het konvooi uit 's Hertogenbosch zoude vertrekken. Hiervan kennis bekomen hebbende, deelden zij deze tijding mede aan Lord Willoughby, gouverneur van Bergen op Zoom; die van oordeel was, dat men het konvooi moest trachten op te ligten. Hij zelf wilde daarbij

1) Baselius, ut supra.

tegenwoordig zijn; en liet daartoe een zeker aantal ruiters en eenig voetvolk bijeen brengen. Met deze magt, meer bepaaldelijk door de Bacxen aangevoerd, trok hij naar eene te voren bepaalde plaats, in de nabijheid van St. Antonie-Capelle, alwaar het konvooi passeren moest; en wachtte aldaar het gunstige oogenblik af.

Reeds den volgenden morgen ontwaarden zij het konvooi; en alhoewel er een zeer sterke nevel heerschte, waardoor zij zijne sterkte niet konden ontdekken, aarzelden de Bacxen echter geen oogenblik, de bedekking aan te vallen. Deze aanval met hardnekkigheid uitgevoerd, gelukte zóódanig, dat de geheele bedekking op de vlugt gejaagd werd!

Zooals toen bleek, bestond het konvooi uit 500 wagens en karren. Een groot gedeelte der bedekking en al de trekpaarden werden genomen, en, benevens eenige kostbaarheden, naar Bergen op Zoom gevoerd; terwijl het koorn meestendeels onder de voeten geworpen werd. Montdragon deed het echter eenige dagen later, zooveel mogelijk, bijeenzamelen, en naar Antwerpen vervoeren [1]).

Alvorens nu verder voort te gaan, de krijgsbedrijven van het broederpaar op te sommen, en bereids tot het jaar 1587 genaderd zijnde, zoo mogen wij niet nalaten, hier in het voorbijgaan aan te halen, dat Jonkheer Paulus Bacx zich toen ook als medeonderteekenaar van het adres der Remonstranten aan den Graaf van Hohenlohe heeft doen kennen [2]).

Wij hebben reeds doen zien, dat het vooral Marcellus Bacx niet aan moed ontbrak, en wij zullen daarvan nog menig bewijs leveren; doch wij zijn thans tot het oogenblik gekómen, om te vermelden, dat de natuur hem ook met eene zeer bijzondere physieke kracht begiftigd had; waarvan het volgende tot een meer dan voldoend bewijs kan strekken:

1) Baselius, ut supra. Bor, 21e boek, bladz. 28.

2) Bor, 23e boek, bladz. 89.

Bij gelegenheid van eenen uitval, gedurende het beleg van Bergen op Zoom, in het jaar 1588, gebeurde het, dat Marcellus Bacx, gedurende eene der daarbij plaats gehad hebbende schermutselingen, eenen Albaneeschen ruyter bejegende. Zonder een oogenblik te aarselen, viel hij den Albanees aan, stak hem met zijn zwaard door en door, greep hem bij den hals, en sleepte hem — *met paard en al* — tot bij de zijnen!!

Het paard van Bacx, hetwelk intusschen doodelijk gewond was geworden, viel, na het volvoeren van deze daad zijns meesters, dood ter neder [1]).

Na het verjagen der Spaansche belegeraars van Bergen op Zoom, in de maand November van dat jaar, werd Paulus Bacx, wegens zijn kloekmoedig gedrag, gedurende dat beleg, door den Gouverneur dezer vesting Willoughbij, in naam der Koningin van Engeland, plegtig tot Ridder geslagen. En alhoewel Marcellus Bacx eene gelijke eer was toegedacht, konde men echter deze plegtigheid aan hem niet ten uitvoer brengen, aangezien het gebruik medebragt, dat zulks plaats moest hebben, gedurende den tijd dat men den vijand nog in het gezigt had; terwijl hij nog bezig was, hem te vervolgen, en de tijd niet gedoogde, zijne terugkomst af te wachten [2]).

Beide broeders werden daarenboven — van stadswege — met eenen grooten vierkanten gouden penning of medaille, van het stads wapen, en eene inscriptie ter hunner eere, alsmede van hunnen naam voorzien, begiftigd; — terwijl eene gelijke eer hun nogmaals in het jaar 1591 te beurt viel [3]).

Het jaar 1589 gaf wederom, even als vroeger, aan onze helden ruimschoots gelegenheid, hun beleid, moed en dapperheid aan den dag te leggen:

In de maand April waagden zij het, zich met 130 ruiters

1) Baselius, ut supra. Bor, 25e boek, bladz. 22.

2) Ibidem. Ibidem, bladz. 24.

3) Notulen der vergadering van de regering van Bergen op Zoom, van den 27en Augustus 1591. Baselius, ut supra.

uit Bergen op Zoom naar Bergloon, in het land van Luik, te begeven; ten einde eenen aanslag op deze stad te beproeven. Daar deze echter mislukte, en zij toch niet gaarne onverrigter zake huiswaarts wilden keeren, vatteden zij het voornemen op, zich op de stad Thienen schadeloos te stellen.

Ditmaal waren zij gelukkiger; en deze aanslag werd met zooveel beleid ten uitvoer gebragt, dat zij Thienen bij verrassing innamen! De bezetting, uit *zes* vaandels Spanjaarden bestaande, vlugtte, zooveel mogelijk, in aller ijl; doch velen werden vermoord, en *drie* vaandels gevangen genomen. Voorts plunderden zij de stad, en kwamen met eenen rijken buit te Bergen op Zoom terug; na zich nog onder weg door eene vijandelijke troep, 400 man sterk, te hebben heen geslagen [1]).

In de maand December van dat zelfde jaar, ontmoette de Ritmeester Marcellus Bacx, vergezeld van 140 ruiters en eenig voetvolk, op de Calmpthoutsche heide, eene troep Spanjaarden, ter sterkte van 600 man, geleidende een konvooi, hetwelk van Antwerpen kwam. Ten einde nu die vijandelijke troepen in den waan te brengen, dat zij slechts door eene zeer geringe magt werden aangevallen, en zij het daardoor onnoodig achten zouden, tot hunne verdediging eene zoogenaamde Wagenburgt te vormen, zoo liet Bacx hen voorloopig door eenige weinige ruiters aanvallen. De vijand zich weinig of niet aan dezen aanval storende, vervolgde zijnen weg in behoorlijke orde. Bacx hiervan gebruik makende, deed zijn voetvolk achter op bij de ruiters zitten, en rende met de zijnen op het konvooi in. De Spaansche bevelhebber dit gewaar wordende, wilde toen den bedoelden burgt daarstellen; doch het was te laat. De troepen van Bacx beletteden zulks niet alleen, maar de Spanjaarden werden daarenboven geheel verslagen en verjaagd; terwijl een hunner opperhoofden, de Luitenant Kolonel Malditz, verscheidene andere officieren en 200 soldaten gevangen genomen werden.

1) Baselius, ut supra. Bor, 26e boek, bladz. 19.

Op de wagens vond men, onder anderen, de kleederen voor het Regiment van don Fernando Gonzaga.

Deze togt kwam evenwel die van Bacx duur te staan; en hij zelf verloor daarbij *drie* paarden [1])!

In de maand Mei des jaars 1590, bij gelegenheid dat Graaf Karel van Mansfeld de Schans van Oordam, bij Zevenbergen, belegerde, wilde hij eenige vaandels soldaten tot versterking van Antwerpen derwaarts zenden; en had hij die, uit vrees voor eenen aanval van die van Bergen op Zoom, door de kompagniën van den Graaf Nikolaas Sese, Corradin, Neus en Vierslot (verraders van Geertruidenberg) doen convoijeren.

De beide Bacxen, zulks vernomen hebbende, trokken hen dadelijk, met 225 ruiters en 150 voetknechten, te gemoet.

Op de heide bij Calmpthout gekomen, ontwaarden zij de bovengemelde vijandelijke troepen, en reden onmiddelijk, met achterlating van hun voetvolk, in galop, er op in; met dat gelukkig gevolg, dat de Spanjaarden op de vlugt geraakten; terwijl de Bacxen hen tot in de grachten van Dambrugge vervolgden; en de voldoening hadden, niet alleen de vier voornaamste en meest vermaarde kompagniën des vijands verslagen — maar bovendien onderscheidene gevangenen gemaakt en 80 paarden veroverd te hebben.

De zoo even genoemde vier verraders werden mede gevangen genomen, en te Bergen op Zoom gehangen.

De Bacxen hadden hier bij slechts *twee* gekwetsten, en het doel des vijands, om de Oordammerschans te versterken, verijdeld [2]).

Prins Maurits, in de maand Mei van het jaar 1591, in de omstreken van Arnhem gekampeerd zijnde, en het voornemen opgevat hebbende, om het door de Spanjaarden belegerde fort Knotsenburg te ontzetten, zoo was het ook wederom Marcellus Bacx die zich door moed en beleid van deze taak kweet, en

1) Van Meteren, 15e boek, bladz. 304.

2) Baselius, ut supra. Bor, 27e boek, bladz. 26.

eenige voorname hoofden der Spanjaarden gevangen nam; terwijl, hij in 1592, bij het beleg van Coevorden, Verdugo belette, deze vesting te ontzetten [1]).

Daar nu, in den jare 1592, de Gouverneur Thomas Morgan aan de Koningin van Engeland en aan den Raad van Staten der vereenigde Nederlanden, een verlof, voor den tijd van drie maanden, naar Engeland, verzocht- en bekomen had, zoo is, in de maand November van dat jaar, de Ridder Jonkheer Paulus Bacx, door voormelde autoriteiten benoemd geworden, om dit gouvernement, gedurende de afwezigheid van Morgan, waarte nemen; *alsoo se sonderlinghe haer waren betrouwende op des voorschreven Bacx wel bekende ghetrouwicheyt, achtbaerheyt ende voorsichticheyt* [2]).

Niet alleen nu, dat Paulus Bacx de groote onderscheiding te beurt viel, de vesting Bergen op Zoom tijdelijk te gouverneren, maar hij genoot ook, kort daarna (daar Morgan niet terugkwam) de eer, tot werkelijk Gouverneur dezer vesting benoemd te worden; eene betrekking welke immer, maar vooral in die tijden, als hoogst belangrijk beschouwd — en waarmede men niet zóó gemakkelijk vereerd werd.

Ten gevolge dezer benoeming schijnt Paulus Bacx niet meer aan eenig wapenfeit, *te velde* deelgenomen te hebben; en wij zullen hem dan ook voortaan slechts in zijne werkelijke betrekking, als Gouverneur, aantreffen [3]).

Marcellus Bacx, daarentegen, ging onvermoeid voort, den vijand, dáár waar het slechts eenigzins mogelijk was, afbreuk te doen. Op den 8^{en} Junij 1593, versloeg hij op de heide bij Ravels, met het geringe aantal van 190 ruiters, 400 man ruiterij, onder de bevelen van den Markies van Varambon; die zich, even als de Graaf van Berlaymont, door de vlugt redde.

1) Baselius, ut supra. Bor, 28^{e} boek, bladz. 34.

2) Ibidem.

3) Ibidem.

Bacx bragt, bij deze gelegenheid, 60 paarden en drie Kapiteinen gevangen te Breda [1]).

Bij den strijd tusschen de Nederlandsche en Spaansche troepen, op den 2en September 1595, aan de Lippe, bij Wesel, welke strijd onbeslist bleef, en aan beide zijden veel volk kostte, overdekte Marcellus Bacx zich met roem; vooral ook, door de wijze waarop hij den aftogt bewerkstelligde [2]); terwijl hij, in dat zelfde jaar, bij Rhijnberg, zich met 150 ruiters, gedurende een half uur tijds, tegen eenen veel sterkeren vijand staande hield, vele gekwetsten uit des vijands handen redde, en daarna eene eervolle retraite maakte [3])!

In de maand Januarij des jaars 1596, deden de ruiters van Bacx eenen togt uit Bergen op Zoom naar Maastricht, en maakte zich aldaar meester van het Veerschip; in de hoop, daardoor de bezetting dezer vesting naar buiten te lokken, maar te vergeefs. Zij namen bij die gelegenheid eenige reizigers gevangen; doch ontsloegen die weldra weder, en keerden naar Bergen op Zoom terug [4]).

De Kardinaal Albertus van Oostenrijk, in dat zelfde jaar de stad Hulst belegerd hebbende, namen de ritmeesters Marcellus Bacx, du Bois en Donk zich voor, om den vijand in het land van Hulst eenige afbreuk te doen, en scheepten zich daartoe, met 250 paarden, te Bergen op Zoom in. De ritmeester Donk had echter het ongeluk, met eenige schepen, in de nabijheid van bovengemeld land, op het drooge te geraken. Dit belette echter de ritmeesters Bacx en du Bois niet, hun voornemen te

1) Van Meteren, 27e boek, bladz. 328. Bor, 30e boek, bladz. 19. Baselius, ut supra.

2) Ibidem, 28e boek, bladz. 316. Ibidem, 32e boek, bladz. 33.

3) Baselius, ut supra.

4) Bor, 33e boek, bladz. 9.

volbrengen. Zij ontscheepten met de hunnen, ten getalle van 150, en spoedden zich, om op het leger van den vijand af te gaan, en alle diegenen af te snijden, die zich meer landwaarts in begeven hadden.

In de nabijheid van het leger des Kardinaals gekomen zijnde, verdeelden zij zich in eenige onderdeelen, liepen het geheele land af, en verdelgden omtrent 700 man des vijands. Ook namen zij eenige kleine sterkten in, en maakten alle verdedigers af; zoodat zij dan ook, bij Prins Maurits aankomende, slechts 50 gevangenen medebragten [1]).

Als een bijzonder blijk van moed en vastberadenheid van het broederpaar, moeten wij hier aanhalen, hun veelbeteekenend antwoord op den brief dien de markgraaf van Antwerpen, genaamd Tseeraerts, in het jaar 1596, na de verovering van Hulst, door eene bodin, aan den Gouverneur Bacx deed geworden; en waarin hij hem aanmaande, zich aan de genade van den Kardinaal Albertus te onderwerpen.

Na met zijnen broeder Marcellus, omtrent het te geven antwoord geraadpleegd te hebben, besloten zij, den brief aan de galg te doen spijkeren, tusschen eenen lantaarn en eenen bril; terwijl zij den markgraaf deden weten, dat zijn brief wél ontvangen — en op eene verhevene plaats gedeponeerd was! Door den lantaarn wilden zij te kennen geven, dat deze aldaar geplaatst was, voor hen die van des Markgraven gevoelen waren, doch niet bekend wenschten te zijn; en dus den brief liever bij nacht zouden willen lezen; en dat de bril voor oude lieden en kortzigtigen moest dienen [2]).

Deze kennisgeving werd echter den Markgraaf ongeteekend overhandigd; teneinde hem buiten staat te stellen, met den naam van den Gouverneur Bacx op gelijke wijze tè handelen [3]).

1) Baselius, ut supra.

2) Eene zonderlinge bravade; doch zeker ingevolge de gewoonten van dien tijd. *De Schrijver.* 3) Baselius, ut supra.

Onder alle de wapenfeiten van Marcellus Bacx is echter geen, waarbij hij zooveel roem verwierf, als bij den veldslag in de maand Januarij 1597, op de Thielsche heide, in de nabijheid van Turnhout geleverd.

De bijzonderheden van dezen grooten veldslag te vermelden, ligt geheel buiten ons bestek; terwijl die ook buitendien genoeg bekend zijn. Doch wij kunnen daarentegen niet nalaten, hier aan te halen, dat men als bewezen kan aannemen, dat Marcellus Bacx niet alleen het leveren van dien slag Maurits en de Staten had aangeraden, maar dat hij ook de eigenlijke oorzaak der overwinning was; en, dat hem, na den Prins, de eer der overwinning toekomt [1]).

Deze vorst stelde hem dan ook daarop tot bevelhebber over *de ruitertochten in Brabant* aan; terwijl later de Staten Generaal hem, tot *Commissaris-generaal en Sergeant Majoor van de ruiterij* benoemden [2]).

Paulus Bacx was bij dezen slag, even als bij dien van Nieuwpoort niet tegenwoordig. Zijn vaandel nam echter daaraan deel [3]).

Marcellus evenwel, zien wij op nieuw zich, als bevelhebber van een gedeelte der ruiterij, bij dezen vermaarden slag, met roem overladen, en de Spaansche ruiterij, onder bevel van den Graaf Belgiojoso, geheel op de vlugt — tot binnen de poorten van Nieuwpoort drijven [4]).

Een der schoonste en merkwaardigste togten, door Marcellus Bacx gemaakt, was die welke hij op den 8en October 1602, bij Bilsen, in de omstreken van Maastricht, ten uitvoer bragt. Hij trok daartoe. met eenige kornetten ruiterij, uit Bergen op Zoom derwaarts; nam vijf kornetten Spaansche ruiterij gevan-

1) Kok, *Vaderl. Woordenboek.* Van Meteren, 19e boek, bladz. 378. Baselius, ut supra.

2) Baselius, ut supra; op 21 Januarij 1604; de *Commissie* is opgenomen in het Aanhangsel, p. 209.

3) Bor, 37e boek, bladz. 41. Van Meteren, 22e boek, bladz. 452.

4) Baselius, ut supra.

gen, en verbrande er één, hetwelk in eene kerk gevlugt was; terwijl hij met eenen grooten buit, 500 paarden en 200 gevangenen, naar Bergen op Zoom terug keerde!!

Chalons, gewoonlijk de Kolonel Chalons genoemd, een zoon van Palamedes van Chalons, bastaard van Renatus, Prins van Oranje, ontkwam daarbij door de vlugt.

De veroverde standaarts werden te 's Gravenhage, *tot hooglofiijker geheugen opgehangen*, en de ruiters bekwamen voor elk dezer veroverde krijgstropheeën, van wege de Staten, eene som van hondert gulden; terwijl daarenboven aan ieder der met de overbrenging belaste ruiters de som van vijf en twintig gulden, voor reisgeld, uitbetaald werd [1]).

Eene maand daarna bevond Marcellus Bacx zich onder het bevel van Graaf Lodewijk Gunther van Nassau, wiens raadsman en vertrouweling hij was, op eenen togt in het Luxemburgsche, toen deze hem, op den 14^{en} dier maand, van uit Bastogne, naar Marche en Famine en naar S^{t}. Hubert zond, om die plaatsen en omstreken te rantsoeneren; van welken last hij zich, als naar gewoonte, roemvol kweet [2]).

In de maand Mei des jaars 1604, gedurende het beleg van Sluis, voerde Marcellus Bacx het bevel over drie kompagniën ruiterij, als voorhoede des legers, onder Prins Maurits; en versloeg daarmede, bij Stampershoek, de ruiterij van don Louis de Velasco, ter sterkte van 1500 man; zóódanig, dat zij die zich niet door zwemmen of loopen konden redden, gedood of gevangen werden. Onder deze laatsten was een bloedverwant van Spinola.

Marcellus Bacx bekwam bij deze gelegenheid een geweerschot in het been, en verloor 90- van de 250 paarden van

1) Van Meteren, 24e boek, bladz. 487. Le Clerc, ut supra, 1e deel, bladz. 316. *Nassouser Heldenpronktooneel*, Amsterdam, bij Jacob van Meurs, 1663, bladz. 351.

2) Van Meteren, 24e boek, bladz. 284.

de twee andere kompagnien; terwijl van zijne eigene kompagnie *geen man, noch paard* ongekwetst gebleven was!!

De Staten vereerden, wegens dit feit, elk dezer drie kompagniën met 100 Rosenobels [1]).

Daar Prins Maurits, in den jare 1605, het grootste gedeelte der troepen van den Staat in het graafschap Zutphen bijëen getrokken had, teneinde dat gewest, zoo veel mogelijk, voor het geweld van den Markies Spinola vrij te waren, zoo bevonden zich — dien ten gevolge — alle vestingen óf zonder garnizoen, óf althans zeer zwak bezet.

De Aartshertog Albertus zich dezen toestand ten nutte willende maken, om eenige dezer vestingen te vermeesteren, en bijzonder het oog op Bergen op Zoom gevestigd hebbende, trok ten dien einde, in de maand Augustus van dat jaar, alle beschikbare troepen in de omstreken van Beveren, in het land van Waas, bijëen, en voorzag hen (naar den geest van dien tijd) van alle mogelijke oorlogstuigen en gereedschappen; terwijl hij de tijding liet verspreiden, dat hij het op het land van Cadzand gemunt had.

De gouverneur Bacx, van deze troepenverzameling onderrigt geworden zijnde, zond eenige weinige ruiters uit, om te trachten, de werkelijke bedoelingen des vijands te weten te komen. Deze manschappen werden echter gevangen genomen; en de Gouverneur bleef daardoor buiten de mogelijkheid het beoogde doel te bereiken.

De vijand, drie duizend voetknechten en drie kompagniën ruiterij sterk, had zich intusschen uit Vlaanderen, op den Brabantschen oever, doen overzetten; en was, in aller ijl voortrukkende, in den nacht van den 21^{en} Augustus, onder het bevel van den Kolonel de Hericourt, voor Bergen op Zoom aangekomen.

Een schildwacht, op het bastion Bek-af geplaatst, den vijand

1) Van Meteren, 25^{e} boek, bladz. 509. Baselius, ut supra. *Nassouser Heldenpronktooneel*, ut supra, bladz. 359.

ontwaard hebbende, maakte alarm; de klok werd geluid, de Gouverneur Bacx zette zich onmiddelijk te paard, gevolgd wordende door eene kleine escorte of wacht, welke hij steeds aan zijne woning had, en ijlde naar het bedreigde punt. De vijand had intusschen het gemelde bolwerk reeds met eene verschrikkelijke woede en groote snelheid vermeesterd, en de kleine bezetting verjaagd.

De Gouverneur gaf onmiddelijk de vereischte bevelen tot verdediging; en deed den vijand, die inmiddels reeds bezig was de Jacobspoort open te hakken, met zulk een geweld aanvallen en beschieten, dat hij gedwongen werd, zijn voornemen te laten varen, em met een groot verlies, zoo aan dooden en gevangenen, als anderzins, naar Antwerpen terug te trekken [1]).

Uit dankbaarheid, wegens het mislukken van dezen geweldigen aanslag, die alhoewel hier slechts in de kortstmogelijke trekken aangehaald, een der sterksten was dien Bergen op Zoom, tot op dat tijdstip, had doorgestaan, werd dien zelfden dag nog, in alle kerken, het Opperwezen dank gezegd en de verschuldigde hulde bewezen; terwijl de Staten-Generaal den Gouverneur Bacx, bij een schrijven van den 22^{en} Augustus, voor zijn dapper en kloekmoedig gedrag hunnen dank toebragten [2]).

De Aartshertog, zeer ontevreden over dezen mislukten aanslag, wilde de zaak nogmaals beproeven; en bragt, op nieuw, al het daartoe vereischte in gereedheid.

De Gouverneur Bacx, van het voornemen des vijands verwittigd, stelde al het mogelijke in het werk, om hem behoorlijk te ontvangen; en hield het kleine garnizoen — nacht en dag — op de vestingwerken bijëen.

Door het uitzenden van eenige spionnen, werd hij gewaar, dat zich een sterk legerkorps, onder de bevelen van den Franschen edelman du Terrail, en van al het noodige voorzien, aan den Raaiberg (eene plaats in de nabijheid der vesting) bevond.

1) Baselius, ut supra. Van Meteren, 27e boek, bladz. 538.

2) Ibidem.

Het duurde dan ook niet lang, of de vesting werd, in den nacht van den 20en September daaraanvolgende, aan vijf zijden te gelijk, met het grootste geweld, aangevallen; met dat gevolg, dat de vijand zich weldra van een der bolwerken had meester gemaakt.

De Gouverneur, steeds met den sabel in de vuist, wist echter zijne onderhebbende, als ook de burgerij, door zijn voorbeeld zóó zeer aantemoedigen, en daarbij zulke doelmatige maatregelen te nemen, dat de bevelhebber du Terrail, na drie mislukte bestormingen, en in weerwil hij reeds een gedeelte der stad bemagtigd had, genoodzaakt werd, den aftogt te doen blazen, en naar Antwerpen te trekken!

Het verlies van den vijand was ontzettend, en de weg naar Antwerpen lag als bezaaid met krijgslieden, die aan hunne wonden overleden waren; buiten en behalve *acht en dertig* wagens met dooden en gekwetsten, die derwaarts gevoerd werden [1]).

Teneinde hunne dankbaarheid aan het Opperwezen te toonen, werd, door den Magistraat der stad, bepaald, dat ter herinnering aan dezen dag, jaarlijks, op den 20en September, eene openbare dankzegging zoude plaats hebben [2]).

In de maand October des zelfden jaars, toen Prins Maurits zich met zijn leger bij Billich bevond, kampeerde de Markies Spinola, nadat hij den Graaf van Bucquoi had afgezonden, om Wachtendonk te belegeren, met een korps van acht duizend man, bij Roeroordt; teneinde in de gelegenheid te zijn, gemelden Graaf, des noodig, zeer spoedig te hulp te kunnen komen, ingeval Prins Maurits mogt goedvinden, te beproeven, Wachtendonk te ontzetten.

Hoe moeijelijk zulks nu ook, in de gegeven omstandigheden, was, helde de Prins echter daartoe zeer sterk over; doch hij

1) Baselius, ut supra. Van Meteren, 27e boek, bladz. 539.

2) Ibidem.

kon zich met geen' gunstigen uitslag vleijen, dan na alvorens het leger van Spinola, hetzij geheel, hetzij ten deele, verslagen te hebben.

Vernomen hebbende, dat de Graaf Trivultius, Luitenant-Generaal van de ruiterij des vijands, zich, met duizend ruiters en even zoo veel man voetvolk, te Muhlheim, bij Roeroordt, bevond, besloot hij, dat men hem zoude aanvallen.

Hij vereenigde daartoe drie duizend man voetvolk en zestien kompagniën ruiterij, onder het opperbevel van zijnen broeder, den Graaf Hendrik Frederik. Van deze zestien kompagniën ruiterij werden er *acht* onder het meer onmiddelijk bevel van den Commissaris-Generaal Marcellus Bacx gesteld; met last, den vijand, die zich te Broeck bevond, aan te vallen.

Graaf Hendrik zich met bovengemelde troepen op marsch begeven hebbende, en tot Muhlheim genaderd zijnde, zoo werd hem door den Ritmeester du Bois, de tijding gebragt, dat de vijand, niets kwaads vermoedende, zich rustig in zijne kwartieren bevond.

Marcellus Bacx, dit hoorende, verzocht de toestemming van Graaf Hendrik (alhoewel hij daartoe reeds vóór den afmarsch den last ontvangen had) onmiddelijk te mogen aanvallen; terwijl hij, deze toestemming verkregen hebbende, met de zijne door de Roer reed, en ongeveer 200 ruiters vooruit zond, om den vijand *en fourageur* te overvallen.

Daar zich echter middelerwijl eenige ruiterij en voetvolk des vijands, tot het doen van een konvooi aldaar hadden vereenigd, mislukte deze aanslag, en werden de 200 ruiters op de vlugt gejaagd.

Bacx, die intusschen met zijne overige ruiters op het plein van het Huis te Broek, bij Muhlheim, positie genomen had, zijne fourageurs vlugtende en door den vijand dapper vervolgd wordende, terug ziende komen, nam hen onder zijne bescherming op, en sloeg de vijandelijke ruiterij tot bij haar voetvolk terug.

De Graaf Trivultius, te Muhlheim vernomen hebbende, dat de te Broek gekantonneerde troepen aangevallen waren, trok dadelijk, met eenige ruiterij en voetvolk, ter hulp van de zijnen.

De Commissaris-Generaal Bacx hield niettemin stand; en had, gedurende een uur, tegen eene groote overmagt vechtende, geen duim gronds verloren.

Graaf Hendrik daarop tot hem komende, gelaste hem, onmiddelijk tot bijstand der zijnen op te rukken; nadat hij met zijne ruiters eenige beneden aan de Roer staande vijandelijke ruiterij *gechargeerd* zoude hebben. Graaf Hendrik daarop dit zijn voornemen ten uitvoer brengende, zoo zag Bacx echter aldra de ruiterij van Zijne Excellentie, vlugtende tot hem komen; inweerwil daartoe geene oorzaak bestond!

Bacx evenwel dadelijk doorrijdende, vond Graaf Hendrik van de zijnen verlaten in de nabijheid des vijands. Doch de Graaf ziende, dat Bacx met eenige ruiterij tot hem kwam, reed met eene zonderlinge overschrokkenheid weder op den vijand in, en raakte daarbij met eenen Spaanschen bevelhebber slaags. Deze, Graaf Hendrik het pistool op de borst zettende, teneinde hem te doorschieten, werd echter — nog in tijds — daarin verhinderd; daar Bacx, op het zelfde oogenblik, met de snelheid des bliksems, den Graaf te hulp snelde, en den Spanjaard den arm, waarmede hij het pistool hield, afhieuw; waardoor hij het geluk had, den Graaf (den later zoo beroemden Frederik Hendrik van Oranje) het leven te redden, en den Spanjaard verder af te maken! Daarenboven hield hij zich aldaar met 400 ruiters tegen 1000 staande [1]).

1) Baselius, ut supra. Kok, *Vaderl. Woordenboek.* Wagenaar, 9e deel, bladz. 194. Van Meteren, 27e boek, bladz. 539. Leidekker, predt. te Bergen op Zoom, in zijne kerkrede op den 15en October 1752, gehouden. *Nassouser Heldenpronktooneel*, ut supra.

Van Meteren spreekt bij deze gelegenheid ook van eenen neef van Bacx. Deze was zeker Willem, Maurits, zoon van voormelden Johan Bacx, en kornet bij de ruiterij van zijnen oom Marcellus. In het aanhangsel zal nader van hem gesproken worden.

Van Meteren vergist zich echter hier, door *Paulus-* in stede van *Marcellus* Bacx, als redder des levens van Graaf Hendrik Frederik te noemen.

De Schrijver.

De winter nu op handen zijnde, deed Prins Maurits de onderscheidene troepen weder naar hunne garnizoenen terugkeeren, en droeg den Commissaris-Generaal Bacx den last op, de ruiterij van Brabant te geleiden. Deze, tot Grave gekomen zijnde, ontving het berigt, dat de Heer van Grobbendonck, door zijne kompagnie, naar Brussel was geconvoijeerd geworden. Wel vermoedende, dat deze kompagnie op haren terugtogt zoude zijn, zond hij eenige ruiters naar de zijde van Helmond uit; ten einde te trachten, dienaangaande de noodige inlichtingen te bekomen. Teruggekomen, bragten zij het berigt mede, dat de bedoelde kompagnie, benevens eenige andere ruiters, allen te zamen ongeveer 300 paarden sterk, te Eindhoven ingekwartierd waren.

Bacx zond hierop 100 ruiters vooruit, om den vijand te *engageren;* en volgde inmiddels met de overigen.

De vijandelijke troepen echter intusschen reeds Eindhoven verlaten — en den weg naar 's Hertogenbosch ingeslagen hebbende, sneed Bacx hun den weg af, viel hen onmiddelijk aan, en joeg hen weldra geheel op de vlugt; met een verlies van 80 paarden en 50 gevangenen, waaronder de kornet; terwijl de Luitenant Jan van Mul in het water sprong, en verdronk [1]).

Thans zijn wij tot het tijdstip genaderd, dat het den Almagtigen behaagde, één van het krijgshaftig broederpaar van het aardsche tooneel weg te rukken, en daardoor het leger en den Staat een werkelijk onherstelbaar verlies te doen ondergaan! Paulus Bacx, namelijk, overleed te Bergen op Zoom, in het voorjaar van 1606, en eindigde alzoo zijne roemvolle loopbaan, als Gouverneur dezer vesting, en de daaronder behoorende forten; alsmede van het kasteel van Wouw. Zijn lijk werd in de groote kerk aldaar plegtig ter aarde besteld; terwijl men zijn graf met een prachtig *Mausoleum* versierde.

1) Baselius, ut supra.

Dit monument is echter, even als de kerk, gedurende het beleg van 1747, *geheel en al*, verwoest geworden [1]).

De algemeene Staten legden zijne weduwe eene rente toe van 600 gulden [2]); en, van stadswege, bekwam zij, even als vroeger, eene jaarlijksche vereering van *VIIIc Cx guldens vrij gelds* [3]).

De betrekking van Gouverneur van Bergen op Zoom te vervullen, en Paulus Bacx te vervangen, was zeker geene gemakkelijke taak. De algemeene Staten, alsmede Prins Maurits, vonden dan ook daartoe niemand beter geschikt, dan de waardige broeder des overledenen.

Marcellus Bacx werd alzoo, den 27^{en} April 1606, tot opvolger van wijlen zijnen broeder, in het gouvernement van Bergen op Zoom, enz. benoemd; en, op zijn verzoek, uit zijne betrekking als Commissaris-Generaal der ruiterij ontslagen. Doch, zóó zeer werden zijne krijgstalenten in het algemeen — maar vooral die als ruiterkapitein in het bijzonder — op hoogen prijs gesteld, dat men dit verzoek alléén toestond, op voorwaarde, dat hij zich verbond, ook buiten zijne betrekking als Gouverneur van Bergen op Zoom, zich te laten emploijeren, *soo te velde, als in de steden en de forten over alle andere volck van oorloghe, soo te peerde als te voet;* terwijl de Staten deze clausule in de acte van aanstelling deden insereren, en hij dan ook nog menigmalen gelegenheid gehad — en bewezen heeft, (zoo in het jaar 1610, in Brabant, als elders) daaraan voldaan te hebben [4]).

Kort na deze benoeming vertrok hij naar 's Gravenhage, om

1) Faure, *Histoire abrégée de la ville de Bergen op Zoom.* Kerkrede, ut supra, bladz. 45.

2) Wagenaar, *aanmerkingen en bijvoegsels van het* 9e *deel.*

3) *Notulen der vergadering van de regering van Bergen op Zoom*, dd. 2. Januarij 1607.

4) Baselius, ut supra. Notulen voormeld. Kok, *Vaderl. Woordenboek.*

den vereischten eed af te leggen; en kwam weldra terug, ten einde zijne nieuwe betrekking te aanvaarden.

Tijdens hij in deze betrekking te Bergen op Zoom was, werd hem, in de maand Januarij van het jaar 1608, de eervolle taak opgedragen, om, met Jonkheer Justinus van Nassau, de afgevaardigden van den Aartshertog Albertus, die over den vrede moesten onderhandelen, te Lier af te halen, en naar 's Gravenhage te geleiden [1]).

Slechts eenige weinige jaren mogt Marcellus Bacx echter in de rustige uitoefening van zijne nieuwe betrekking voortgaan; daar zijne tegenwoordigheid reeds weder, in de maand Mei van het jaar 1610, bij het leger te velde gevorderd werd.

In dat jaar, namelijk, vonden de Staten-Generaal, alsmede Prins Maurits, tengevolge van het ernstig aanhouden des Prinsen van Anholt, goed, een groot gedeelte ruiterij, onder het beleid van Graaf Hendrik Frederik van Nassau, tegen eenige troepen van den Aartshertog Leopold, die zich in de omstreken van de dorpen Reckheim, Mechelen, Heusen en Hoch, in het land van Luik, ophielden, te velde te doen trekken.

Dien ten gevolge werd den Gouverneur Bacx de eervolle taak opgedragen, de ruiterij van Brabant daarbij aan te voeren, en Graaf Hendrik met raad en daad behulpzaam te zijn; en had deze expeditie dan ook met het gewenschte gevolg plaats; ten gevolge waarvan *negentien honderd* soldaten van den Aartshertog Leopold geheel verslagen werden.

Na het jaar 1610 schijnt Marcellus Bacx geene gelegenheid meer gehad te hebben, om bewijzen van zijne zoo zeer be-

2) Van Meteren, 29e boek, bladz. 583. *Nassouser Heldenpronktooneel*, bladz. 389.

Merkwaardig is het, te lezen, hoe die afgezanten met hun gevolg, enz. dien togt, onder anderen van Geertruidenberg naar Dordrecht, met 190 sleden over het ijs volbragten. *De Schrijver.*

kende en onvergelijkelijke dapperheid te geven; althans wij hebben daarvan niets kunnen ontdekken; en wij moeten daaruit dus besluiten, dat hij, voortdurend, rustig in zijn Gouvernement gebleven is; tot dat hij, nadat hem in de maand April des jaars 1617, uithoofde van ziekte, de Heer Willem van Oldenbarneveld in het ambt behulpzaam was geweest, na eene lange en roemvolle loopbaan, in de maand October van dat jaar, den tol der natuur betaalde, en het aardsche met het eeuwige verwisselde!

Zijn lijk werd, even als zulks vroeger met dat van zijnen broeder Paulus had plaats gehad, plegtig, in gemelde kerk begraven, en zijn graf, op gelijke wijze, met een prachtig gedenkteeken, door den grooten beeldhouwer Bernard Janssen, te Londen woonachtig, gebeiteld, versierd; doch hetwelk, in het jaar 1747, een gelijk lot met dat van zijnen broeder onderging [1]).

Waarschijnlijk zoude er nog meenig wapenfeit, als anderzins, van dit voorbeeldig broederpaar te vermelden zijn, indien de geschiedschrijvers van hunnen tijd hen in deze minder ondankbaar behandeld hadden. Wij betreuren deze leemte, uit den grond van ons hart; en, alhoewel daardoor genoodzaakt, dit geschrift te eindigen, zoo kunnen wij evenwel niet nalaten, vooraf nog eene belangrijke bijzonderheid van hun krijgsmansleven aan te halen; namelijk, dat hunne kompagniën, in 24 jaren tijds, gedurende welke zij *gestadig* aan de krijgsbedrijven deel namen, nimmer onder *hunne* aanvoering, geslagen zijn geworden; zoo men daarvan het voorgevallene met den Markies del Guasto, (waarbij zij, na zich met 20- tegen 200 man, moedig verdedigd te hebben, gevangen raakten) wil uitzonderen. Terwijl het bewezen is, dat zij, vooral in het doen van bijzonder gevaarvolle expeditiën *nimmer* hunne gelijke gehad hebben; daar zij zich zelfs niet ontzagen, hunne stoute togten uit Bergen op Zoom, meestal met eene

1) Faure, ut supra, bladz. 204. *Notulen*, ut supra. *Kerkrede*, ut supra,

geringe magt, door 's vijands land en tusschen onderscheidene belangrijke vestingen heen, tot voor de poorten van Brussel, Brugge, Gent, ja, tot in het Luxemburgsche uit te strekken!!

Hun goed beleid, en hunne onvergelijkelijke onversaagdheid vergoedden steeds datgene wat zij in getalsterkte misten. Zij hadden dan ook, voortdurend, eenen zoodanigen schrik onder hunne vijanden weten te verwekken, dat het voldoende was, vernomen te hebben, dat de Bacxen uit Bergen op Zoom getrokken waren, om hen alom, tot zelfs in Vlaanderen, in weerwil van hunne veel grootere magt, in rep en roer te brengen; en gestadig op hunne hoede te doen zijn!

Van hun huishoudelijk leven schijnt *niets* bekend te zijn; en vindt men alleen opgeteekend, dat hunne woning, wanneer zij zich niet in het veld bevonden, eene leerschool voor jonge edellieden en andere personen van rang was; waarin zij een groot aantal helden hebben aangekweekt, die de onafhankelijkheid van het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden hebben helpen bevestigen.

Wij sluiten dan deze verhandeling, met de weinige — maar zooveel in zich bevattende woorden van de Chalmot, in zijn *Biographisch Woordenboek:* »Een broederpaar van helden, wiens gelijken men weinig, onder alle de voorstanders van de Nederlandsche vrijheid zal aantreffen, en nog minder die dezelve daarin voorbij gestreefd hebben! Ongemeene diensten hebben zij, van 1576 tot 1610, aan den Vaderlande bewezen, en hunne namen zullen altoos bij de beschermers van ware vrijheid in zegening blijven!"

AANHANGSEL.

Willem Maurits Bacx van wien op bladz. 202 gesproken is, was de zoon van Jonkheer Johan Bacx; en dus neef van Jonkheeren Paulus en Marcellus.

Althans hebben wij in het register van huwelijkszaken der stad Deventer gevonden, dat op den 8^{en} Mei 1630, in ondertrouw waren opgenomen:

> Willem Maurits Bacx, sone van saliger Colonel Jan Bacx, cornet onder den Ritmeester Ripperda, en Jeannette Hoefijser, dochter van den Ontvanger-generaal van de Admiraliteyt t'Amsterdam.
>
> (*get.*) G. M. Bacx, brugom,
>
> *sponsa aberat.*

Deze beide personen vindt men dan ook vermeld in een Feestgedicht, opgenomen in het werk, getiteld: »*Jan van der Veens zinnebeelden, oft Adamsappel, mitsgaders zijne oude ende nieuwe ongemeene Bruydtlofts — ende zegezangen*", t'Amsterdam, bij Everhard Cloppenburgh, 1642, bladz. 330.

Ook is het deze G. M. Bacx (Guillaume Maurice, waarschijnlijk naar de beide Prinsen, Willem en Maurits van Oranje, aldus genoemd) wiens heldenmoed door Vondel, in zijne *Belegering van Grol*, bezongen is geworden.

Als bijdrage tot het bewijs, dat de Baxen uit 's Hertogenbosch afkomstig waren, zoude nog kunnen strekken, het volgende grafschrift in de kerk van St. Jan aldaar:

Hier leyt begraven, Hr. Jan Bacx, Hoog Rentmeester van den Bosch, sterft 1552, den 22en Julij [1]).

En Heylwich van den Hove sijn huisvrou, sterft 1555, den 28en Augusty.

En Juffrou Gertruid Sem, weduwe van den Heer Capitijn Paulus Bax [2]), sterft den 20en February 1688.

En Johanna Sophia Bax, huisvrouw van den Luitenant Heeken, sterft 10 Juny 1693.

En Jacob Bax [1]), Hr. Jans soon, Rentmeester van de Staten van Brabant, sterft 31 Meert 1591.

En Juffrou Anna Back, sijn huisvrou, sterft den 18en Junij 1604 [3]).

Nog vindt men:

BEGRAVENISSE

Van den WelEdelen Jonker Ludolph van Lintzenich, in sijn leven Controleur-generaal van de Legerschepen, en Commissaris Extraordinaris van de monsteringen, en Opsiener der verselingen der uytheemsche lakenen, sterft 23 October 1646.

1) Waarschijnlijk de grootvader van onze helden.

2) Vermoedelijk een kleinzoon van den Gouverneur Paulus Bacx.

3) Vermoedelijk de vader van onze helden.

4) Zie le Roy, *le grand théâtre sacré*, 3e deel, bladz. 42.

En de WelEdele Juffrou Anna Bacx sijn huisvrou, sterft den 5en April 1653 [1]).

In eene verzameling van copijen uit het eerste Commissieboek van H. M. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden wordt gevonden, de onderstaande

Commissie voor den Ritmeester Marcelis Bacx, tot Commissaris-Generael en Segt. Major over de Ruyterie.

Die Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, bevindende tot dienst vanden Lande noodich te wesen, dat een bequaem ende gequalificeert persoon gestelt worde omme *d'officien vanden Commissaris Generael ende Sergeant Majoor over de Cavaillerie* inden dienst vanden Lande wesende, te bedienen, hebben omme de goede kennisse die sij hebben van de bequaemheyt, vromicheyt ende ervarentheyt vanden Ritmeester Marcelis Bacx, denselven Bacx totte voors. officien t' van Commissaris Generael, ende Sergeant Majoor over de voors. Cavaillerie inden dienst vanden Lande wesende, *opte recommandatie van Syne Excie.* gestelt ende gecommitteert, stellen ende committeren mits desen, hem gevende last ende commissie deselve officien voortaen wel ende getrouwelyck te bedienen, *opte instructie als eede daer toe gemaeckt ende noch te maecken, op een Tractement van hondert en vijftich ponden van xl grooten 't pont ter maent, ten twee en dertich dagen.* Ordonnerende allen ritmeesteren, officieren ende gemeene ruyteren inden dienst

1) Ibidem, bladz. 39.

Het is opvallend, hoe weinig acht men destijds sloeg, op het wél — of naar behooren schrijven der eigen namen; daar men dezelfde personen meermalen aldus vindt opgeteekend: Bax, Bacx, Backx en soms ook Back! *De Schrijver.*

ende onder de gehoorsaemheyt der voors. Vereenichde Landen wesende, ende anderen dien dit eenichsints aengaen mach, den voors. Marcelis Bacx als Commissaris Generael, ende Sergeant Majoor over de Cavaillerie te erkennen ende respecteren, naer behooren. Gegeven onder onsen cachette in 's Gravenhage den 21^{en} Januarij 1604.

Fac-Simile der handteekeningen.

